

6. Vzdelávanie a šport

V ťažkých prírodných a historických podmienkach bol život našich predkov poznačený predovšetkým bojom o každodennú skyvu chleba. Všetko ostatné, teda aj potreba vzdelania, bolo vedľajšie. Z toho vyplýval taktiež vzťah k starostlivosti o údržbu školských budov, ako aj o postavenie a zabezpečenie učiteľov. Dôsledkom bola neznalosť písania a čítania väčšiny obyvateľov ešte počas súpisu ľudu roku 1869. V Hágoch vedeli písať a čítať štyria, v Reľove štrnásť – spolu s kňazom, učiteľa vtedy v obci nebolo. Trochu žartom možno povedať, že ľudia sa začali zaujímať o školu a vzdelanie až vtedy, keď nemali čo robiť. ☺

Podobne sa veci mali aj v súvislosti s organizovaným športom, hoci tu možno právom oponovať. Nebolo síce organizovaného športu, ale zato fyzickej aktivity mali ľudia dostatok – od skorého rána až do neskorého večera. Šport ako taký sa vyskytoval najmä pri rôznych pracovných úkonoch, ale nechýbal ani vo voľnom čase – prechádzky po rodnom chotári, tanec, naháňačky, skrývačky a pod. Organizované formy športu, spojené s rôznymi súťažami, sa objavili až v minulom storočí – v súčasnej obci Reľov to bol predovšetkým volejbal, futbal, stolný tenis, hokej, streľba, cezpoľný beh a individuálne lyžovanie. V začínajúcej sa kapitole si o načrtnutých témach povieme niečo viac.

6.1. Školstvo na Zamagurí

Hoci škola dnes patrí k neodmysliteľnej súčasť životu detí a mládeže, nie vždy to tak bolo. Azda niektorí mladí si pri týchto slovách povzdychnú a povedia: „Vtedajším deťom bolo 'hej', keď nemuseli chodiť do školy. Žiadne úlohy, písomky, odpovede – mohli sa hrať od rána do večera.“ Nuž, to prvé je pravda – do školy chodiť nemuseli, ale to druhé iste pravdou nie je – nemohli sa hrať od rána do večera. Dospievajúce deti veľmi skoro pocítili, čo znamená ťažká práca. V predchádzajúcich kapitolách sme si mohli všimnúť, že človek kedysi vstupoval do sveta dospelých oveľa skôr ako dnes. A so svetom dospelých nesúviseli len výhody ísť na dedinskú zábavu, stretávať sa v kúdeľných izbách, aktívne sa zúčastňovať na ľudových zvykoch a ďalšie, ale najmä tvrdá práca a boj o každodenný kúsok chleba.

Ešte aj v pomerne nedávnych časoch starší spomedzi nás začínali školský rok až po jesenných prácach a končili ho vtedy, keď prišli prvé jarne práce. Aj na tejto skutočnosti možno vidieť, ako veľmi sa zmenil

život pod Spišskou Magurou predovšetkým v minulom – 20. storočí. Aby sme lepšie pochopili osudy, ako aj rozvoj školy a vzdelávania v Reľove, najprv si pripomenieme hlavné historické momenty vývoja školstva a vzdelávania na Zamagurí. Bude reč o najstarších zamagurských učiteľoch, o ich povinnostiach ako aj odmenách za vykonanú prácu, o zmenách vo vyučovacom jazyku, o rozmachu vzdelávania v prvej polovici minulého storočia a nakoniec o integrácii menších škôl a súčasných pomeroch.

Najstarší zamagurskí učitelia: Školy a učitelia, ich počet a úroveň boli vždy mierou vzdelanosti. Je potešiteľnou skutočnosťou, že školy na Slovensku už v 15. a 16. storočí organizačne i úrovňou nijako nezaostávali za školstvom ostatných pokrokových krajín. Spiš ako celok taktiež nemal v tomto ohľade podradné postavenie. Zamagurie však v minulosti patrilo k hospodársky najzanedbalejším oblastiam, preto dlho zaostávalo za ostatným Spišom aj v rozvoji školstva, úrovni vzdelanosti a rozvoji kultúry. Na neskorý vznik prvých zamagurských škôl vplývala predovšetkým skutočnosť, že tu nebolo väčšieho mesta, ktoré by bolo nositeľom kultúrnych snáh a zárukou ich rozvoja.

Začiatky vzdelávania sú spojené s existenciou škôl pri farách a kláštoroch. Ani územie Zamaguria nebolo výnimkou, a tak najstaršou písomne doloženou školou v Zamagurí bola škola kartuziánov v Červenom kláštore. Prekvapuje však, že prvá písomná správa o tejto škole pochádza až z roku 1500. Popri Červenom kláštore bola druhým dôležitým centrom Zamaguria Spišská Stará Ves. V priebehu celého 14. storočia bola vďaka obchodnému ruchu medzi Poľskom a Uhorskom kvitnúcim mestečkom. Na tomto základe dostala roku 1399 výsady mesta, čo mohlo byť pre nemeckých mešťanov popudom na vyrovnanie sa iným spišským mestám, a teda aj na založení farskej alebo mestskej školy. Napriek tomu niet nijakej písomnej správy o škole alebo učiteľoch až do konca 16. storočia. Záujem o školy sa v Zamagurí objavil viac-menej v súvislosti s reformáciou a protireformáciou.

Zo začiatku 17. storočia existujú aj pre územie Spišskej Magury prvé písomné doklady o jestvovaní škôl. Ide vlastne iba o mená učiteľov, prípadne organistov, ktorí pôsobili v zamagurských obciach. Učitelia boli zvyčajne aj organistami, pričom sa niekedy uvádzala jedna, inokedy druhá funkcia, niekedy aj obe. Prvým známym učiteľom zo Zamaguria, ktorý však nepôsobil v nijakej zamagurskej škole, bol Jakub Nigrini alebo Nigrinus pochádzajúci zo Spišskej Starej Vsi. Najstaršími dokladmi o existencii školy v Spišskej Starej Vsi sú tri odpisy listín – žiaľ, bez dátumu, ktoré v latinskom jazyku vystavil spišskostaroveský magistrát. V

listine napísanej na žiadosť Andreja Rosskovanina potvrdzuje magistrát, že „*počestný a vzdelaný muž Andrej Rosskovaninus, kedysi učiteľ našej školy, teraz pôsobiaci v Ružbachoch*” požiadal o vydanie rodného listu pre syna Juraja. Mená ďalších dvoch zamagurských učiteľov poznáme zo Spišských Hanušoviec. Jedným bol Ján Paczanovzky, druhým Adam Luka, ktorý pôsobil v obci roku 1619. V Matiašovciach bol roku 1633 učiteľom Matej Bratkowicz. Vo Veľkej Lesnej účinkoval v rokoch 1655 až 1667 Tomáš Czechowicz a po ňom Ján Roiewicz. V Lechnici to boli Stanislav Vojtas a Peter Canaberus. Podľa zápisu v spišskohanušovskej matrike bol v Reľove roku 1644 učiteľom Laurentius.

Aj keď Lesnica patrí medzi najstaršie zamagurské obce, vo vizitácii roku 1700 je uvedené, že v obci niet školy ani učiteľa a že lesníckym učiteľom je učiteľ v Lechnici. Z toho vyplýva, že lesnícke deti mali chodiť do školy v Lechnici, čo prakticky bolo pre značnú vzdialenosť – aspoň dve a pol hodiny cesty pešo – nemožné. Prvým známym organistom, a teda aj učiteľom v Lesnici bol Michal Szoblak. Takiež Veľká Franková patrí k starým zamagurským obciam, meno jej prvého učiteľa však poznáme až z roku 1753, kedy tu pôsobil Sebastian Chlavacz. Učitelia boli v tej dobe nepochybne zostavovateľmi i pisateľmi početných sťažností ku Spišskej stolici v Levoči, v ktorých zachytili neutešený stav poddaných pod ťarchou vyžadovaných povinností. Keby bol pod každou sťažnosťou podpísaný jej pisateľ, poznali by sme zaiste viac mien zamagurských učiteľov.

Príprava, povinnosti a odmeny prvých učiteľov: V 17. storočí ešte nejestvovali školy pre prípravu budúcich učiteľov. Učiteľské povolanie prechádzalo obyčajne z otca na syna, ktorý si osvojil otcove vedomosti alebo dlhší čas sledoval vyučovanie iného známejšieho a skúsenejšieho učiteľa. Rovnaký stav bol aj v 18. storočí. Charakteristické z tohto obdobia sú hodnotenia učiteľov. O lechnickom učiteľovi sa uvádza, že na takú obec, akou je Lechnica, je kvalifikovaný. Podobné hodnotenie má aj učiteľ z Haligoviec, o ktorom sa píše, že nič nevie okrem čítania a písania, ale to pre obec stačí. Je až neuveriteľné, že veľkofrankovský učiteľ je ako svedok pod vyúčtovaním cirkevného hospodárenia z 13. júla 1778 podpísaný krížikom. O učiteľovi z Veľkej Lesnej sa konštatuje, že vyučovaciu metódu a hru na organe sa naučil od svojho otca – učiteľa.

Čo všetko patrilo v tomto období k učiteľovým povinnostiam? Nebolo toho málo — otvárať a zatvárať kostol, v neprítomnosti kostolníka pomáhať kňazovi pri obliekaní a zobliekaní bohoslužobného rúcha, zapalovať a hasiť sviečky, spievať, hrať na organe, sprevádzať

kňaza k chorému, zvonit' ráno, napoludnie a večer, na bohoslužby a pohreby, k tomu v lete proti búrke (vo dne i v noci), pripravovať hostie, učiť deti čítať, písať a počítat' (v niektorých obciach aj latinské liturgické texty), pomáhať pri vyučovaní náboženstva, písať ohlášky, obhliadať mŕtvych a vykonávať aj funkciu notára. Odmena za túto mnohostrannú prácu bola minimálna. Najlepšie to vystihuje záznam z Lechnice z roku 1778 – „*učiteľ gazduje ako ostatní dedinčania, aby mohol žiť*”. Životná úroveň učiteľa sa teda oveľa menej líšila od úrovne ostatných obyvateľov.

Pre zaujímavosť možno uviesť že učiteľský plat v 19. storočí pozostával z vlastného platu a zo školného. Vlastný plat nebol rovnaký, závisel predovšetkým od veľkosti obce a počtu detí. V Spišských Hanušovciach bol roku 1857 učiteľský plat 80 zlatých, v Spišskej Starej Vsi 100 zlatých, v Haligovciach 60 zlatých, a v Lesnici iba 50 zlatých ročne. Vzhľadom na veľkosť obce Reľov, učiteľov plat tu iste neprevyšoval sumu 50 zlatých ročne. Školné sa platilo jednotne – po 24 gráciarov za jedno dieťa, jeho celková výška teda závisela od počtu žiakov. Okrem toho mal učiteľ zvyčajne v užívaní ornú pôdu, záhradu, byt, drevo a podiel zo štóly. Príjem za funkciu notára bol podľa veľkosti obce. V Spišskej Starej Vsi v rokoch 1854 – 1857 to bolo 25 zlatých, v Spišských Hanušovciach 24 zlatých, v Reľove a vo Veľkej Lesnej len po 6 zlatých. Napriek svojím skromným príjmom boli aj učitelia povinní odvádzať určité poplatky podľa výšky celoročného príjmu. Napr. roku 1812 mal reľovský učiteľ Martin Bisz odvieť 40 florintov, podobné taxy mali aj učitelia v iných menších zamagurských obciach.

Vyučovací jazyk: Pre Zamagurie ako pohraničnú oblasť s Poľskom je namieste otázka vyučovacieho jazyka v zamagurských školách v 17. a 18. storočí. Jednoznačne možno povedať, že neboli slovenské, ale poľské alebo slovensko-poľské, a to z viacerých dôvodov. V kanonických vizitáciách sa tvrdí, že učitelia učia po poľsky, resp. slovensko-poľsky. Za najpresvedčivejší dôkaz o vyučovacom jazyku v zamagurských školách môžeme považovať rôzne sťažnosti poddaných, ktoré sú napísané v slovenskom jazyku, pravda, veľmi ovplyvnenom v slovnej zásobe i skloňovaní jazykom poľským. Môžeme sa teda prikloniť k uzáveru, že zamagurské školy boli v 17. a 18. storočí slovensko-poľské.

Mená niekoľkých zamagurských učiteľov 17. a 18. storočia, ktoré poznáme z matrík, naznačujú, že ich nositelia mohli byť poľského pôvodu: napr. Matej Bratkowicz (Spišské Matiašovce), Laurentius Szostakowicz (Spišská Stará Ves), Krištof Zwierzyk, Andrej Ogiba, Martin Zagorski (Spišské Hanušovce), Tomáš Czechowicz, Ján Roiewicz (Veľká Lesná) a ďalší. Na základe toho možno urobiť záver, že poľské

jazykové a kultúrne vplyvy dosiahli na území Spišskej Magury svoj vrchol v 17. storočí. Tento stav trval zhruba do polovice, v niektorých obciach až do konca 18. storočia, kedy do zamagurských obcí prichádzali kňazi prinášajúci slovenský jazyk. Tak sa začal dlhotrvajúci a postupný proces poslovenčovania zamagurského ľudu.

Po jazykovej stránke došlo v oblasti Zamaguria k zásadnému obratu v polovici 18. storočia, keď v Krakove vyštudovaných a vysvätených kňazov vystriedali kňazi, ktorí študovali na Spišskej Kapitule, v Trnave a Košiciach, čo sa neobišlo bez ťažkostí. Potvrďuje to napr. sťažnosť niektorých kňazov Dunajeckého dištriktu z 8. júna 1751, podľa ktorej absolventi spišského seminára a vôbec z ostrihomskej diecézy nie sú schopní sa prispôbiť, pretože ľud im nerozumie, čo „*nie je bez ujmy pre duše veriacich, najmä pri svedeniach*“. Napriek tomu sa už neprestalo s presadzovaním slovenského jazyka v kostoloch. S jeho prenikaním aj do škôl bolo treba ešte počkať do príchodu prvých kvalifikovaných učiteľov.

19. storočie zaznamenalo vo vývine školstva v Zamagurí nemalý krok vpred. Začiatkom storočia boli vo viacerých obciach postavené nové školy, síce naďalej drevené, ale zvyčajne už aj s bytom pre učiteľa a učebňou. Do viacerých obcí prichádzali absolventi spišskokapitulskej preparandie, založenej roku 1819, ktorí vyučovali v slovenskom jazyku. Do Reľova prišiel mladý 25-ročný učiteľ Ján Dominik. Išlo o učiteľov mladšej a strednej generácie; najmladší z nich bol reľovský učiteľ (25 rokov), najstarší lechnický (50 rokov). Časť strednej a staršia generácia učila naďalej bez školského vzdelania, ale postupne bola nahradzovaná absolventmi učiteľských ústavov (Spišská Kapitula, Spišská Nová Ves, Prešov, Košice). Čiastočne sa zlepšilo aj hmotné postavenie učiteľov. Koncom storočia sa vyučovalo aj v najmenších obciach. Starostlivosť o vzdelanie ľudu však ešte dlho neprinášala očakávané výsledky. Ako potvrdzuje sčítanie ľudu z roku 1869, v Zamagurí nebolo obce, v ktorej by viacerí vedeli čítať a písať, trochu lepšia situácia bola len so znalosťou čítania, ale väčšina obyvateľstva bola negramotná.

Príchod nových slovenských kňazov a učiteľov a ich zapojenie do bernolákovského národno-buditelského hnutia, prirodzene, nezmenili jestvujúce pomery v zamagurských obciach hneď. Poľské piesne i reč ľudu trvali naďalej. Ešte aj roku 1845 sa v zamagurských kostoloch spievalo po poľsky. Slovakizačný proces postupoval skutočne pomaly. Keď berieme do úvahy stáročné živé styky celého Zamaguria s Poľskom, najmä styky obchodné, rodinné, účasť na jarmokoch a cirkevných slávnostiach, zdá sa nám to prirodzené. Okrem toho bol slovákizačný proces brzdený vzrastajúcou maďarizáciou, v dôsledku čoho generácia,

ktorá sa narodila v polovici 19. storočia, hovorenému i písanému slovenskému slovu síce rozumela – i to len vďaka kostolu a škole, ale po slovensky rozprávať nevedela alebo vedela len veľmi slabo.

Zmeny v 19. a 20. storočí: Prvá polovica 19. storočia neznamená len príchod kvalifikovaných učiteľov, ale aj ďalšie rozšírenie siete zamagurských škôl. Najväčšími zamagurskými dedinami v tomto období boli obce Osturňa a Veľký Lipník. Prvé správy o učiteľoch v týchto obciach sú z roku 1778. V Osturni bol učiteľom Ján Mudrak – deti však, ako je v zápise uvedené, do školy nechodili, pretože „*pasú alebo sedia doma*“, a tak hlavnou úlohou učiteľa bolo skúšať deti z článkov viery pred veľkonočnou spoveďou. V zápise o Veľkom Lipníku je výslovne uvedené, že v obci školy niet, učiteľom, kantorom a zvonárom bol Ján Szmrekovszky, pravdepodobne syn miestneho gréckokatolíckeho kňaza Juraja Szmrekovszkeho.

V sledovanom období boli všetky zamagurské školy cirkevnými, väčšina z nich bola katolícka. Tri (vo Veľkom Lipníku, Osturni a Stráňanoch) boli gréckokatolícke a jedna, jestvujúca od roku 1808 v dnešnom Červenom Kláštore (predtým Podlechnica a Nižné Šváby), bola evanjelická a nemecká. Udržiavanie cirkevných škôl bolo nemalým bremenom pre obyvateľov jednotlivých obcí, ktorí boli aj hlavnými živiteľmi učiteľov. A keďže živobytie obyvateľov na Zamagurí bolo veľmi skromné, nemohlo byť lepšie ani živobytie učiteľov. Napriek veľmi ťažkému hmotnému postaveniu vydržali niektorí učitelia na jednom mieste dlhé roky, prípadne vymenili jednu zamagurskú obec za inú, Zamaguriu však zostali verní. Väčšina z nich sa statočne borila s neustálymi hmotnými problémami, ako aj s nepriazňou svojho okolia, ktoré nechápalo ich záslužnú prácu.

V tomto smere sa pomery zásadne zmenili za predmníchovskej republiky, kedy sa školská dochádzka stala povinnou a bola predĺžená na osem rokov. Zlepšilo sa postavenie učiteľov, ktorí už nevykonávali ponižujúce práce, zostali však naďalej v centre všetkého diania v obciach. Problémy boli s obsadzovaním učiteľských miest v malých dedinách, kde neraz vypomáhali nekvalifikovaní učitelia. Najvýznamnejšou kultúrnou udalosťou v medzivojnovom období bolo založenie meštianskej školy v Spišskej Starej Vsi roku 1936. Generácia, ktorá sa narodila počas prvej svetovej vojny, už teda vedela rozprávať peknou spisovnou slovenčinou.

Po druhej svetovej vojne prešlo školstvo v Zamagurí všetkými etapami vývinu, ktoré vyzdvihli spoločenské postavenie učiteľa a zabezpečili vybavenie škôl, o akom sa v minulosti nemohlo ani snívať. Pre Základné školy (ZŠ) v Spišskej Starej Vsi, Spišských Hanušovciach,

Haligovciach a Veľkom Lipníku boli postavené moderné školské budovy. V rámci integrácie škôl však boli v 80. rokoch minulého storočia zrušené ZŠ v Reľove, Jezersku, Zálesí, Červenom Kláštore, Lechnici a Lesnici. Deti z týchto dedín museli a musia dochádzať do najbližších škôl v iných zamagurských obciach.¹

6.2. Reľovská škola a jej učitelia

Po priblížení kontextu, v rámci ktorého sa situovala aj škola v Reľove, chceme v nasledujúcich riadkoch čitateľovi priblížiť históriu tejto školy, spôsoby vyučovania v minulosti a dnes, obsah učiva, ktoré mali deti zvládnuť, ako aj osoby jednotlivých učiteľov, ktorí v Reľove pôsobili a vyučovali. Nakoniec povieme niečo aj o osudoch a dejinách reľovskej a hágovskej knižnice, ktorá sa nepochybne spája so vzdelávaním a získavaním spoločensko-kultúrneho rozhl'adu. Všetko načrtnuté rozprávanie začneme opisom miesta, v ktorom sa stretával učiteľ so svojimi žiarmi – opisom školskej budovy „včera a dnes“.

Budova školy: Pre nedostatok písomných záznamov sa o reľovskej škole dá povedať len veľmi málo. Ako všetky staré zamagurské obce, aj Reľov mal vlastnú školu i učiteľa už v polovici 17. storočia. Z tej doby však poznáme iba jediného reľovského učiteľa. Jeho meno bolo Laurentius. Vieme o ňom zo zápisu v spišskohanušovskej matrike, kde je roku 1644 uvedený ako krstný otec. Nevedno, kto to bol, odkiaľ pochádzal, kde a ako vyučoval. Možno sa domnievať, že v obci bola už v tom čase nejaká jednoduchá budova školy. Možná je však aj iná verzia – že vtedajší reľovskí učitelia pochádzali spomedzi ľudu, učiteľskému remeslu sa priučili u starších učiteľov, bývali vo svojich vlastných domoch a tam aj učili. Keďže nemáme písomné záznamy, ťažko je povedať presne, ako to bolo.

Je zaujímavé, že v kanonickej vizitácii z roku 1801 sa o budove školy v Reľove mlčí. Je v nej spomenuté len to, že obec má svojho učiteľa, ktorý si dobre a svedomite plní svoje povinnosti. Inak je tomu pri ďalšej kanonickej vizitácii – roku 1832. Hovorí sa v nej o pomerne novej budove školy, ktorá je drevená a v dobrom stave. Škola mala jednu triedu, jednu izbu pre učiteľa a komoru. Táto škola bola postavená po láskavom dovolení zemepánov obce roku 1824, teda 15 rokov po založení samostatnej farnosti. O jej stavbu sa zaslúžili samotní obyvatelia. Právom

sa možno domnievať, že nemalý podiel na tomto významnom kroku mali prví reľovskí farári.

Hoci nová budova školy bola aj naďalej drevená, bola v nej už okrem učebne aj osobitná miestnosť pre bývanie učiteľa. Naproti tomu sa nijako nezmenilo skromné jej vybavenie – v škole boli len najzákladnejšie učebné pomôcky. V reľovskej škole postavenej roku 1824 bol ešte aj počas kanonickej vizitácie o osem rokov neskôr iba stôl, teda nebolo ani tabule, ani lavíc, ani kníh. Čo je ale dôležité, podľa súpisu ľudu z roku 1869 nechýbala pri nej maštal', ovčinec a humno. To dáva tušiť, že vtedajší učitelia sa nevenovali len učiteľskému remeslu, ale aj gazdovstvu. Ich život sa v podstate nie veľmi líšil od života ostatného ľudu.

Drevená budova školy stála na svojom mieste veľmi dlho. Nová, murovaná budova školy, v ktorej bol umiestnený aj byt pre učiteľa, bola podľa záznamov v obecnej kronike postavená koncom 19. storočia. Nová škola bola postavená z tehly a kameňa. Ján Marhefka sa na základe svedetva Agnesy Marhefkovej prikláňa k jej neskoršiemu vzniku a posúva ho až na rok 1909. Táto nová škola mala dve učebné miestnosti a vyučovali sa v nej obidva stupne základného vzdelania. Deti boli rozdelené do dvoch tried: ročníky 1. – 3. boli v jednej triede a ročníky 4. – 8. v druhej. Vchod do budovy viedol až do roku 1950 priamo z hlavnej cesty.

V spomínanom roku bola pod vedením miestneho učiteľa Emila Rusiňáka uskutočnená generálna oprava budovy, pri ktorej bol urobený nový vchod zo školského dvora. Predný vchod síce zostal, bola však málo využívaný a prichádzalo sa k nemu cez záhradu smerom od kostola. V tom čase bola budova školy pokrytá eternitom. Postupom času škola chátrala – na sklonku 60. rokov minulého storočia je v obecnej kronike uvedený zápis, že do triedy a učiteľovho bytu počas daždivého počasia tiekla voda. Po príchode učiteľov Jozefa Barľáka a Evy Barľákovej rod. Bukovskej roku 1968, sa mala začať ďalšia generálna oprava školskej budovy. Okrem iného malo vzniknúť aj nové poschodie. Pôvodný návrh však neprešiel, samotná oprava sa začala až roku 1970 a trvalo dva roky.

V rámci tejto opravy bola uskutočnená celková rekonštrukcia budovy, prístavba chodby, kabinetu a kancelárie. Z pôvodnej jednej triedy boli spravené dve, čím sa zmenšil učiteľský byt. Taktiež bolo nainštalované ústredné kúrenie, ktoré vyhrievalo aj triedy aj učiteľský byt. Počas trvania opráv sa vyučovalo v miestnosti nad kultúrnym domom a realizovalo sa na zmeny. Rekonštrukčné práce neprevádzali tunajší obyvatelia, boli zverené pracovnej firme „Inštalatér“ z Popradu a celkové náklady predstavovali 528 tisíc korún. Dva roky po skončení generálnej opravy školy boli odstránené staré nevhodné lavice a dodané nové lavice

a stoličky.² Po zrušení školy v Reľove – roku 1981, sa do uprázdnenej budovy nasťahoval Miestny národný výbor (MNV), ako aj Miestna ľudová knižnica (MLK) v Reľove. V neskorších rokoch bolo prevedených ešte niekoľko menších opráv, ktorá však už výrazne nezmenili podobu bývalej školy.

Školský život: V tejto časti sa chceme na základe niekoľkých zápiskov v historických dokumentoch pozrieť, ako vyzeralo vyučovanie v škole kedysi a dnes. Aj keď meno prvého reľovského učiteľa máme už z roku 1644, o spôsobe a metódach vyučovania z tej doby nevieme takmer nič. Môžeme sa len domnievať, že bolo podobné, ako aj v iných zamagurských obciach. Predovšetkým treba spomenúť, že nešlo o kvalifikovaných učiteľov z vtedajších známych vysokých škôl. V 17. storočí v našich oblastiach ešte nejestvovali školy pre prípravu budúcich učiteľov. O tom, aké bolo hmotné zabezpečenie učiteľa v 17. storočí, si môžeme urobiť obraz podľa zachovanej písomnej správy zo Spišskej Starej Vsi, kde je uvedené, že učiteľ dostával za každého žiaka po jednej merici ovsa, jačmeňa a raže.

Učiteľské povolanie prechádzalo obyčajne z otca na syna, podobne ako každé iné remeslo. Syn si osvojil otcove vedomosti, alebo dlhší čas sledoval iného známejšieho a skúsenejšieho učiteľa. V súvislosti s načrtnutou situáciou sa dajú pochopiť vtedajšie hodnotenia učiteľov, keď sa o nich píše, že pre také obce, v akých pôsobia, sú dostatočne kvalifikovaní. Pováčšine vedeli len čítať a písať – aj to nie všetci vedeli písať. Celé vyučovanie spočívalo viac-menej v tom, aby naučili deti čítať, počítať, modliť sa, ovládať niektoré pravdy viery a posluhovať pri oltári. Je zrejmé, že to všetko sa vzhľadom na prítomnosť poľských kňazov a učiteľov dialo v magurskom nárečí. V kanonickej vizitácii z roku 1801 sa o vtedajšom miestnom kaplánovi Pavlovi Dvornickom píše, že hovorí slovensko-poľským jazykom. Slovenský jazyk prišiel „do módy“ pravdepodobne s príchodom kňazov Štefana Grodowského a Michala Penxu, ktorí získali teologické štúdiá na Spišskej Kapitule.

V spomínanej kanonickej vizitácii z roku 1801 sa síce nespomína meno reľovského učiteľa, ale máme zachované pekné svedectvo o jeho osobe a práci. Hovorí sa, že učiteľ slúži Cirkvi aj ako zvonár a organista. Žiakov učí čítať, modliť sa „Otče náš“, prikázania Desatora, sviatosti, cirkevné prikázania, prostriedky potrebné k spásu, a tiež služby pri oltári. Ďalej spomína, že učiteľ je vo svojej funkcii žiakmi milovaný, dobrý, znalý svojej práce. Vyššie spomenutý spôsob vyučovania sa zachoval dlhé roky – žiaci sa učili čítať, modliť sa a slúžiť pri oltári. Len málokto sa učil aj písať – ak, tak iste pod osobitným vedením učiteľa či farára. Jasným

svedectvom o tomto fakte je súpis ľudu z roku 1869, podľa ktorého v Reľove vedeli písať a čítať 14, v Hágoch len 4. To však neznamená, že ostatní nevedeli nič – viac ako polovica obyvateľov Reľova a Hágov vedela aspoň čítať, čo bolo priamym dôsledkom vyššie načrtnutej vyučovacej metódy.

V ďalšej kanonickej vizitácii – z roku 1832, sa spomína aj meno učiteľa, ktorým bol mladý 25-ročný Ján Dominik, absolvent učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule. Spomína sa taktiež, že učiteľ bol vybraný do svojho úradu reľovským farárom a zemepánmi obce, ktorými v tom čase boli členovia rodiny Matiašovských. Vieme, že pred ním v Reľove pôsobil Martin Bisz. Následne sa v citovanej kanonickej vizitácii píše, že škola mala jednu triedu – miešanú pre chlapcov i dievčatá. Bola to teda jednotriedka, čisto katolícka. V druhej polovici 19. storočia bola reľovská škola istý čas zatvorená, keďže počas sčítania ľudu roku 1869 nemala učiteľa a bola prázdna. Zaiste taký stav trval len krátko, keďže v tom čase bol reľovským farárom Michal Penxa, veľký národovec, milovník slovenského jazyka a bojovník za rozvoj kultúry a vzdelania.

Po postavení novej – murovanej školy – koncom 19. storočia, bola v Reľove zriadená už tzv. dvojtriedka. To znamená, že v reľovskej škole sa vyučovali obidva stupne základného vzdelania, pričom deti boli rozdelené do dvoch tried: ročníky 1. – 3. boli v jednej triede a ročníky 4. – 8. v druhej. Školský rok sa v tom čase začínal 1. novembra a do školy sa chodilo iba v zimných mesiacoch. Od jari deti už do školy nechodili, pretože museli pomáhať svojim rodičom, dozerať na mladších súrodencov, hlavne však pásli kravy, alebo do školy vôbec nechodili, pretože nemali oblečenie. Pre zaujímavosť možno spomenúť, že roku 1936 navštevovalo školu v Reľove (ročníky 1. – 8.) 104 žiakov, roku 1940 to bolo 115 žiakov, roku 1944 až 125 žiakov, no roku 1948 len 96 žiakov. Cesta za vyšším vzdelaním viedla v tom čase do tzv. Meštianskej školy v Spišskej Starej Vsi a odtiaľ na ďalšie školy v Levoči, Kežmarku a Poprade. Takmer nikto sa však po tejto ceste nevydal, lebo doma boli potrebné všetky pomocné ruky.

Po zriadení predmníchovskej republiky nastalo veľké oživenie aj na poli kultúry a vzdelania. Deti sa už neučili len čítať a počítať, ale aj písať. K tomu postupne pribúdali rôzne predmety o prírode, dejinách i spoločnosti, čo významnou mierou prispelo k zvýšeniu úrovne vzdelania našich predkov i nás. Do vyučovacieho procesu bola včlenená aj telesná výchova, hoci o telocvični bolo možné samozrejme len snívať. Cvičilo sa v triede, na školskom dvore i na lúkach. V lete sa pestovali aj rozličné športové hry. Okrem toho sa príchodom učiteľa Andreja Andrejka začali

v škole realizovať aj nácviky divadelných hier, ako aj samotné divadelné predstavenia.

Charakteristická je aj skutočnosť, že kým počas dlhých stáročí pôsobil v obci Reľov len jeden, prípadne žiadny učiteľ, počnúc prvou polovicou 20. storočia ich bývalo viac (spravidla dvaja až piati). V súvislosti s týmito zmenami sa natoľko zvýšila úroveň vzdelania, že v druhej polovici 20. storočia vedeli takmer všetci obyvatelia Reľova a Hágov aj čítať aj písať. Na okraj možno spomenúť aj zaujímavú a účinnú metódu skúšania, ktorú si starší spomedzi nás ešte určite pamätajú. Pred záverom školského roka bývali skúšky z Katechizmu a modlitieb v kostola – v prítomnosti učiteľov, rodičov a ostatných obyvateľov. Žiaci prichádzali k oltáru, tam si vytiahli otázku a pred všetkými ju mali zodpovedať. O tom, že spomínaná metóda skúšania mala dlhšiu históriu svedčí aj zápis reľovského farára Viktora Wágnera, ktorý mal vo farských oznamoch 10. júna 1900 povedať: *„Pätnásteho toho mesiaca, t.j. v piatok, majú školské deti skúšku – examen, na ktorú aj rodičia a školská stolica sa povoláva.“*

Počas druhej svetovej vojny nenastali v škole žiadne veľké zmeny. Vyučovanie bolo pozastavené len na krátky čas počas prechodu frontu v januári 1945. Po obnovení normálneho života v obci sa opäť rozprúdila aj práca v škole. Až do roku 1946 bola reľovská škola školou cirkevnou. Pod štátne orgány bola aj s budovou prevedená 21. júna 1946. Vtedajší učitelia – Emil a Anna Rusiňákoví boli preradení do štátnych služieb. Čoskoro po nástupe socializmu – od školského roku 1950 – bolo vyučovanie v Reľove obmedzené len na 1. stupeň ZŠ. V Reľove ostala len dvojtriedna národná škola s ročníkmi 1. – 5. Žiaci vyšších ročníkov boli podľa záznamu v obecnej kronike „*odškolení*“ do novozriadenej Strednej školy v susedných Spišských Hanušovciach. Neskôr sa zrušil aj 5. ročník, a tak v Reľove ostali len prvé štyri ročníky ZŠ.

Väčšina ľudí mala v tom čase ukončenú tzv. ľudovú školu – povinnú školskú dochádzku. Málokto odchádzal na ďalšie štúdiá. Aj to sa začalo postupne meniť – mládež čoraz častejšie získavala učňovské, stredoškolské i vysokoškolské vzdelanie. V súvislosti so školou v Reľove treba ešte dodať, že v rokoch 1957 – 1959 v nej bola zriadená Poľnohospodárska učňovská škola. Viedol ju vtedajší riaditeľ Andrej Malačina. Vyučovanie sa realizovalo ako tretia zmena v reľovskej škole – keďže deti 1. – 5. ročníka sa učili na dve zmeny. Väčšina žiakov, ktorí s úspechom ukončili Poľnohospodársku učňovskú školu, odišla do Poľnohospodárskej majstrovskej školy so sídlom v Starej Ľubovni.

Taktiež možno spomenúť, že roku 1953 bola v Reľove zriadená aj materská škôlka. Učili v nej Mária Kokoruďová a Mária Kuchtová

z Vrbova. Bola umiestnená v dome Jakuba Dudžáka, ktorý bol v súvislosti so zakladaním Jednotného roľníckeho družstva (JRD) v Reľove súdnym výrokom presídlený na juhozápadné Slovensko. Táto materská škôlka však netrvala dlho – pre nedostatok detí netrvala ani celý jeden rok.

V súvislosti so zmenami v 50. rokoch minulého storočia možno dodať, že jedna miestnosť školy sa začala využívať pre iné ciele, a tak sa deti učili striedavo len v jednej miestnosti – jedna skupina ráno a druhá popoludní. Okrem vyučovania sa deti venovali kultúrnym aktivitám (z príležitosti MDŽ, rôznych výročí a pod.), vyčisteniu priestranstva školy a miestneho cintorína, zberu papiera, železného šrotu, pomarančových šupiek, ako aj skla – napr. v školskom roku 1973 – 1974 nazbierali 1150 kg skla do súťaže „Sami sebe“. Neodmysliteľnou súčasťou tej doby boli aj rôzne kvízy – predovšetkým na tému: „Čo vieš o ZSSR?“ Bolo tomu tak aj v rámci kultúrneho programu v 59. výročie „Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie“ (VOSR) roku 1976. Nemožno opomenúť ani každoročné skladanie sľubu iskričiek a pionierov, ktoré malo svoje miesto spravidla 11. mája.

Už počas školského roka 1977 – 1978 sa za účasti zástupcov Okresného národného výboru (ONV) v Poprade riešila otázka integrácie reľovskej školy. V hlasovaní, ktorého sa zúčastnilo 34 rodičov vtedajších žiakov, s návrhom „odškolenia“ detí do Spišských Hanušoviec súhlasilo len 8 ľudí. Integrácia školy sa tak ešte na chvíľu odložila. Prvé zmeny nastali 1. septembra 1979, kedy bol 3. a 4. ročník ZŠ v Reľove integrovaný do ZŠ v Spišských Hanušovciach. Prvé dva ročníky ostali ešte načas v Reľove a deti vyučovala učiteľka Findišová. Nakoniec – dňom 1. septembra 1981 bola ZŠ v Reľove zrušená v dôsledku príliš nízkeho počtu žiakov (v školskom roku 1968 – 1969 ich bolo 58, roku 1974 – 1975 o dvoch menej, roku 1975 – 1976 už len 50, roku 1976 – 1977 bolo 41 žiakov a v školskom roku 1977 – 1978, po ktorom ostali v Reľove už len prvé dva ročníky ZŠ, ich bolo 43). Od toho času je obec Reľov bez vlastnej školy, všetky deti cestujú do ZŠ v Spišských Hanušovciach alebo Spišskej Starej Vsi.

Pre zaujímavosť možno spomenúť, že v školskom roku 2007 – 2008 dochádzalo zo súčasnej obce Reľov do ZŠ v Spišských Hanušovciach a Spišskej Starej Vsi 81 školopovinných detí, z toho 5 prváčikov. Za vyšším vzdelaním mládež dochádza väčšinou do Gymnázia v Spišskej Starej Vsi, a taktiež na rôzne typy škôl v Kežmarku, Poprade a ďalších mestách. V školskom roku 2007 – 2008 mala obec Reľov spolu 17 stredoškôľakov. Okrem toho možno v opisovanom školskom roku spomenúť 9 študentov vysokých škôl doma i v zahraničí.³

Učitelia: Prvá písomná zmienka o reľovskom učiteľovi pochádza zo spišskohanušovskej matriky – z roku 1644. Zaiste aj po ňom boli v Reľove učitelia – azda jeho potomkovia, ktorí sa naučili učiteľskému remeslu pri svojom otcovi. Z druhej polovice 17. storočia, ako aj z celého 18. storočia nemáme o reľovských učiteľoch a škole žiadne záznamy – predovšetkým z toho dôvodu, že v Reľove ešte nebola zriadená farnosť s vlastným farárom. V čase, keď bola obec samostatnou kapláňkou (1787 – 1809), prebehla v nej kanonická vizitácia, ktorá sa zachovala vo veľmi dobrom stave. Avšak ani tá nespomína meno reľovského učiteľa – hovorí len o jeho povinnostiach a pochvalne sa vyjadruje na adresu jeho učiteľskej služby.

Školy a ich učitelia v storočí zrušenia poddanstva sú podstatne lepšie zmapované ako tie predchádzajúce. Najmä v cirkevných písomných dokumentoch sú zachované mená viacerých reľovských učiteľov. Na okraj treba povedať, že hoci už v polovici 17. storočia bol v Reľove učiteľ, neznamená to, žeby obec mala svojho učiteľa nepretržite. Mohli sa vyskytnúť kratšie i dlhšie obdobia bez jeho prítomnosti. Svedčí o tom aj fakt, že roku 1869 bola budova reľovskej školy uprázdnená, keďže v tom čase nemala učiteľa. V nasledovných riadkoch chceme zachytiť mená tých učiteľov, ktorí v Reľove pôsobili a o ktorých na základe historických prameňov vieme. Aj keď ide o neúplný zoznam, predsa má svoju poznávaciu hodnotu, ktorú mu nemožno uprieť.

- Laurentius bol učiteľom roku 1644;
- Martin Bisz bol učiteľom roku 1808;
- Jakub Krempaský bol učiteľom roku 1831;
- Ján Dominik bol učiteľom roku 1832;
- Michal Dudaško bol učiteľom roku 1853;
- Ludwig Schwarz 1854 – 1863;
- Pavol Augustín Schwarz bol učiteľom roku 1904, 1909;
- Andrej Andrejko 1909 – 1935;
- Michal Palušák 1931 – 1935;
- Michal Ovšonka 1932 – 1933;
- Žaneta Struhálová 1933 – 1934;
- Mária Weiserová 1933 – 1934;
- Emil Rusiňák 1933 – 1952;
- Mária Polívková 1934 – 1935;
- Anna Lesňáková-Rusiňáková 1935 – 1952;
- Jaroslav Kramár 1936 – 1939;
- Peter Pajer 1952;
- Nadežda Pribulová 1952 – 1955;
- Karol Král 1952 – 1953;

- Ján Mruk 1953 – 1955;
- Júlia Ovšonková 1955 – 1957;
- František Soska 1955 – 1957;
- Andrej Malačina 1957 – 1968;
- Alžbeta Malačinová 1957 – 1968;
- Jozef Barľák 1968 – 1975;
- Eva Barľáková 1968 – 1975;
- Ján Krišanda 1975 – 1976;
- Tyborová 1975 – 1976;
- Helena Lachová-Lešková 1976 – 1979;
- Suchánková 1976 – 1977;
- Linhartová 1977;
- Findišová 1977 – 1981.⁴

Knižnica: Ak sa na školy a vzdelanie čakalo v Reľove a Hágoch dlho, potom na knižnicu sa čakalo „dlho-predlho“. Jej vznik v oboch vtedajších obciach súvisel s prácou tzv. Osvetovej besedy, ktorej správcom bol miestny učiteľ Andrej Malačina. Tak v Reľove ako aj Hágoch bola miestnosť Osvetovej besedy situovaná v budovách vtedajších MNV. V miestnostiach tejto organizácie v Reľove i Hágoch boli roku 1957 zriadené MLK. Základný fond kníh im poskytla okresná knižnica v Spišskej Starej Vsi. Neskôr sa knihy postupne dopĺňali. Podľa záznamov v obecnej kronike, v 60. rokoch minulého storočia mala reľovská knižnica asi 500 zväzkov kníh a hágovská asi 180 zväzkov. Ešte pred zlúčením obcí Reľov a Hágy sa obidve knižnice spojili do jednej MLK, do ktorej potom prichádzali ľudia z oboch niekdajších dedín.

Záujem o vypožičanie a čítanie kníh javila predovšetkým mládež, ale aj niektorí obyvatelia z radov starších. Prvou knihovničkou bola miestna učiteľka Alžbeta Malačinová, ktorá si túto službu plnila v pravidelných týždňových intervaloch. Podobne tomu bolo aj neskôr – výpožičná doba trvala spravidla niekoľko hodín, raz v týždni. Po Alžbete Malačinovej funkciu knihovničky neskôr plnili: Mária Pisarčíková, Mária Mrázová, Žofia Bizubová, Andrej Arendarčík, Dana Zajoncová a Jana Rušinová, ktorá je zároveň pracovníčkou obecného úradu. Miesto MLK sa postupom času menilo: miestnosť Osvetovej besedy pri MNV, miestnosť nad kultúrnym domom, miestnosť v budove bývalej školy, miestnosť nad obchodom „Jednota“ v miestnej časti Hágy, miestnosť nad požiarnou ochranou a opäť miestnosť v budove bývalej školy – dnešný Obecný úrad.

Roku 1975 je v obecnej kronike zaznamenaný údaj, že deti si počas roka vypožičali 1263 kníh a dospelí 671 kníh. Všetkých prihlásených čitateľov v tom čase bolo: 62 z radov detí a 23 z radov dospelých.

V nasledujúcom roku sa čitateľská aktivita dospelých značne zvýšila, keď si počas roka 1976 vypožičali spolu až 1424 kníh. Deti si v spomínanom roku vypožičali 1584 kníh. Roku 1983 a každých ďalších päť rokov bola zástupcami Mestskej ľudovej knižnice v Spišskej Starej Vsi prevedená v reľovskej knižnici fyzická inventúra kníh, pri ktorej boli niektoré zastarané a opotrebované knihy vyradené z obehu. O životaschopnosti reľovskej knižnice svedčí aj fakt, že roku 1987 vlastnila 1957 zväzkov kníh v celkovej cene 45 871 Kčs, mala 120 zaregistrovaných čitateľov a 3358 výpožičiek, čo sa v neskorších rokoch ešte zvýšilo.⁵

6.3. Športové organizácie

Spôsob života roľníkov sa dlhú dobu zaobišiel bez riadeného pestovania telesnej výchovy, športu a turistiky. Tieto prvky sa prirodzene a spontánne objavovali v pracovnom procese i vo vzácných chvíľach oddychu. Rovnako aj hry a ľudové zvyky obsahovali v sebe prvky spontánneho pestovania telesnej zdatnosti. V dedinských hrách neraz išlo aj o vzájomné súťaženie a vyniknutie jednotlivca či skupiny. Mnohé výkony vo zvykoslovnom i tanečnom prejave sú dokladom o harmonicky vypestovanej fyzickej zdatnosti našich predkov. Hoci o umelom pestovaní turistiky tiež nemožno hovoriť, je zrejmé, že niekdajší roľníci dôverne poznali svoj chotár – mnohé výbežky i zákutia Spišskej Magury ako aj okolitých lesov. Prirodzený talent, technická a fyzická zdatnosť boli, ale aj sú hlavné atribúty našej mládeže. Nezáleží na tom, či sa postavili pod vysokú sieť, na futbalové ihrisko, ku stolnotenisovému stolu, či v korčuliach na ľad alebo na lyže.

Telesná výchova ako riadený proces sa vyskytla až so vznikom a rozvojom školstva. Hoci škola v Reľove, podobne ako ani mnohé iné školy v Zamagurí, nikdy nemala vlastnú telocvičňu, telesná výchova bola v programe školy a deti cvičili v triede, na školskom dvore alebo na priľahlých lúkach. Náplň telesnej výchovy bola rámcovo určená učebnými osnovami, no veľa záležalo aj od vynaliezavosti konkrétneho učiteľa. V letnom období sa pestovali rozličné hry, cezpoľný beh, pochodové cvičenia a turistika. V zime pribudlo korčuľovanie a lyžovanie – často na drevených korčuliach a po domácky vyrobených jednoduchých lyžiach. Týmto spôsobom sa školy stali prvým centrom telovýchovy a športu, ktorým sa neskôr začali venovať aj starší obyvatelia.⁶ Inými propagátormi športu boli rôzne športové organizácie v druhej polovici minulého storočia, predovšetkým „Zväzarm“.

Zväzarm: Organizácia „Zväzarm“ bola založená pre Reľov a Hágov roku 1953 prostredníctvom Zoltána Zaphha, reľovského okrskára „Verejnej bezpečnosti“ (VB). Hneď na úvod treba povedať, že nejde o čisto športovú ustanovizeň, ale aj kultúrnu. Preto by sme túto podkapitolu mohli umiestniť aj v časti venovanej kultúrnym aktivitám. Zaradili sme ju na toto miesto, nakoľko predsa len mala viac charakter športový. Okrem krúžkov venovaných športu, v rámci Zväzarmu pracoval aj divadelno-estrádny krúžok, ktorý možno právom považovať za nasledovníka ochotníckeho divadla v Reľove. Aktivisti tohto krúžku (predovšetkým Andrej Pempčák) sa zaslúžili o organizáciu rôznych estrád, zábavných programov a kultúrnych podujatí. Vráťme sa ale k športovým aktivitám, ktoré sú predmetom nášho záujmu v tejto časti publikácie.

Roku 1955 nastúpil na miesto predsedu organizácie Zväzarmu Jozef Galovič. Počas jeho pôsobenia boli organizované predovšetkým rôzne cvičenia pre brancov, čo pokračovalo po celý čas trvania opisovanej inštitúcie. Roku 1958 prevzal vedenie František Mašlonka, o rok nato Ján Čupka a o ďalší rok Andrej Pempčák, ktorý sa stal dlhoročným predsedom Zväzarmu v Reľove. V rámci základnej organizácie sa vytvorili tri krúžky: strelecký, divadelno-estrádny a športový.

Mládež Reľova a Hágov si merala svoje sily a športovú zdatnosť v rôznych športoch. Organizácia Zväzarm zorganizovala niekoľko ročníkov tzv. zväzarmovských dní, súčasťou ktorých boli strelecké preteky z malokalibrovky, zo vzduchovej zbrane, krosový orientačný beh či minifutbalový turnaj na tréningovom ihrisku na „Hmieľniku“ s gulášom a občerstvením. Na začiatku 60. rokov minulého storočia sa začalo pravidelne súťažiť v športovej streľbe. Členovia opisovanej organizácie sa okrem pravidelných stretnutí a cvičení zúčastňovali aj na rôznych významných pretekoch. Napr. roku 1964 získalo reľovské družstvo 1. miesto na „Dukelských pretekoch Československa“ v Ostrave. Vo víťaznom tíme boli: Ján Marhefka, Anna Marhefková, Andrej Pempčák a Margita Galovičová, ktorá okrem toho získala aj 2. miesto v hode granátom.

Ďalšie významné športové úspechy nedali na seba dlho čakať. Už roku 1965 sa samotná organizácia umiestnila na prvej priečke v rámci okresu a roku 1972 na prvej priečke v rámci kraja. Keď roku 1978 organizácia Zväzarmu v Reľove oslavovala za prítomnosti Slovenskej televízie 25. výročie svojho založenia, mnohí jej členovia obdržali rôzne diplomy a ocenenia za dlhoročnú prácu. Medzi ocenenými boli: Stanislav Galovič, Ondrej Rušin, Jozef Čupka, Jozef Pjontek, Anna Galovičová,

Margita Pempčáková a ďalší. Strih z tejto udalosti bol odvysielaný v septembrovej relácii Slovenskej televízie pod názvom „Poľnica“.

Z príležitosti spomínaného výročia sa 25. augusta 1978 uskutočnila oslava. Cez dedinu prechádzal sprievod, v ktorom sa mládenci a dievky – oblečení v krojoch – viezli na ozdobenom rebríňaku. Za nimi išla krojovaná skupina žien a všetkým vyhrávala do kroku rezká dychovka z Veľkej Frankovej. Na ihrisku sa organizovala súťaž v streľbe a cezpoľnom behu – zúčastnili sa na nej domáci i hostia. Celý program pokračoval večer v kultúrnom dome, kde sa predstavili dievčatá a ženy s ľudovým spevom. Potom pokračovala ľudová veselica. Oslava pokračovala aj na druhý deň a zavŕšením všetkého bola slávnostná schôdza v miestnom kultúrnom dome na ktorej boli ocenení vyššie spomínaní zaslúžilí členovia Zväzarmu.

Veľmi dobre sa rozvíjal aj divadelno-estrádny krúžok, ktorý pozbieral všetky možné ocenenia v rámci okresu za rozvoj kultúry. V rámci tohto krúžku úspešne pracoval aj tzv. tanečný estrádny krúžok pod vedením Margity Pempčákovovej a Anny Galovičovej. Divadelno-estrádny krúžok Zväzarmu dlhodobo vyvíjal bohatú spoločenskú i kultúrnu činnosť. Predovšetkým z iniciatívy jeho predsedu – Andreja Pempčáka boli pravidelne organizované zábavné estrády a spoločenské zábavy, na ktoré miestni obyvatelia prichádzali v hojnom počte.

Zlatým klincom opisovaných úspechov bola zlatá medaila za šport a kultúru, ktorú dostala organizácia Zväzarmu v Reľove od prezidenta republiky Gustáva Husáka. Členovia opisovanej organizácie boli poväčšine aj členmi Socialistického zväzu mládeže (SZM), Zboru požiarnej ochrany (ZPO) a Československého červeného kríža (ČSČK). Organizácia „Zväzarmu“ sa neskôr preformovala na „Združenie technických športov“, ale pre rôzne okolností (úbytok mladej populácie, iné záujmy a pod.) čím ďalej tým viac stagnovala vo svojom rozvoji i samotnej existencii.⁷

Futbal: Telovýchovná činnosť v Zamagurí ožívala po skončení druhej svetovej vojny vďaka podpore vtedajších štátnych orgánov, predovšetkým ONV. V snahe oživiť kultúrnu činnosť v Zamagurí, roku 1954 vydala rada ONV v Spišskej Starej Vsi uznesenie, v ktorom ukladá predsedovi okresného odboru telovýchovy a športu založiť telovýchovnú jednotu v každej obci a vypísať súťaž vo futbale v rámci okresu. Napriek tomu boli v tejto súťaži spočiatku (roku 1957) len štyri družstvá: Slovan Spišská Stará Ves A a B, Sokol Veľký Lipník a Dunajec Červený Kláštor.

Futbalový oddiel z Reľova pod názvom „Telovýchovná jednotu (TJ) Magura Reľov“ sa do registrovanej okresnej súťaže včlenil až od

futbalovej sezóny 1981 – 1982. Odvtedy náš futbalový klub nepretržite hráva v III. triede regionálnych majstrovstiev mužov. V tejto súťaži neraz dosiahol veľmi dobré výsledky – napr. už vo futbalovej sezóne 1983 – 1984 obsadil pekné druhé miesto. Pre hlbšie vovedenie do obrazu možno uviesť, že vo futbalovej sezóne 1986 – 1987 boli v III. triede okresných majstrovstiev vo futbale účastné nasledovné oddiely: Spišská Stará Ves, Osturňa, Červený Kláštor, Matiašovce, Veľká a Malá Franková, Slovenská Ves, Ihľany, Bušovce a Reľov.

Futbal sa v našej obci objavil pomerne neskoro. Bolo tomu tak najmä preto, že mládež nemala vytvorené primerané podmienky pre pestovanie tohto športu. Mnohokrát a rozličným spôsobom sa dožadovala vlastného futbalového ihriska. Dlho sa naň čakalo zaiste aj preto, že ho nebolo vhodné postaviť „na Poľane“, a za domom sa nik nechcel vzdať svojej úrodnej pôdy. Postupne sa aj táto vec pohla dopredu. Začiatkom 70. rokov minulého storočia povstala dohoda, na základe ktorej sa malo pristúpiť k vybudovaniu futbalového ihriska na priestranstve za potokom „Ščerbová“, ktoré sa nazýva „Hmieľnik“. Roku 1974 boli občanom, ktorí tam mali svoje pozemky, vyplatené podiely za pôdu. V nasledujúcich rokoch sa na odkúpených pozemkoch vybuďovalo obecné ihrisko, ktoré slúžilo miestnym deťom i mládeži.

Keď sa však roku 1981 vytvoril futbalový oddiel TJ Magura Reľov, zistilo sa, že vybudované ihrisko je malé a nespĺňa podmienky, ktoré určujú stanovené predpisy. Z toho dôvodu reľovský tím niekoľko rokov hrával svoje zápasy na ihrisku TJ Dunajec Spišská Stará Ves. Po formálnej a organizačnej stránky zápasy reľovského futbalového oddielu boli predzápasmi pred majstrovskými futbalovými zápasmi domáceho – spišskostaroveského tímu. Niekoľko sezón domáce zápasy odohrali aj na futbale ihrisku v Matiašovciach. Prvé „domáce“ súťažné stretnutie odohrali reľovskí futbalisti v Spišskej Starej Vsi proti mužstvu Osturne. Pred zápasom panovala nervozita, ale aj obavy o výsledok, nakoľko futbalisti z Osturne v predchádzajúcej sezóne pôsobili vo vyššej súťaži. Po poslednom zapískaní rozhodcu sa reľovčania veľmi tešili, lebo v tomto stretnutí získali prvý historický bod za remízu 0:0.

Keďže tento stav nebol vyhovujúci, športoví aktivisti sa dožadovali vybudovania nového – priestrannejšieho futbalového ihriska v Reľove. S jeho výstavbou sa začalo za potokom „Rieka“ v miestnej časti Hágy roku 1982. S majiteľmi tamojších pozemkov bola urobená ústna dohoda, avšak na rozdiel od postupu pri ihrisku „na Hmieľniku“, pred začiatkom prác im neboli vyplatené žiadne podiely za pôdu, čo sa nezmenilo ani do dnešného dňa. Mládežníci a športoví aktivisti sa ochotne zúčastňovali brigád, aby v čo najkratšom čase vybuďovali nové, priestranné futbalové

ihrisko. Stalo sa tak v priebehu troch rokov. Od futbalovej sezóny 1985 – 1986 hral oddiel TJ Magura Reľov už na svojom vlastnom futbalovom ihrisku, ktoré slúžilo aj pre tréningy a rôzne športové hry detí a mládeže. Pre športovcov bola vybudovaná aj miestnosť na prezliekanie športových dresov – na tento účel bola k novému ihrisku premiestnená drevená budova, ktorá predtým slúžila ako sklad MNV v Hágoch.

Členmi TJ Magura Reľov boli dlhé roky najmä obyvatelia súčasnej obce Reľov, neskôr im však prichádzali na pomoc aj futbalisti z iných obcí a miest. V ostatnom čase sa zdá, že v reľovskom futbalovom družstve je viac iných ako domácich. Treba vyjadriť nádej, že v budúcnosti sa to opäť vráti „do starých koľají“. Prvým predsedom TJ Magura Reľov sa stal Marián Marhefka, neskôr Jozef Dudžák. Trénerom futbalového oddielu bol František Marhefka (od Hofcanky), vedúcim mužstva Milan Bieľak (od Stefana). Mužstvo Reľova vo svojej prvej súťažnej sezóne vôbec nepripomínalo nováčika súťaže, nakoľko viacero hráčov predtým pôsobilo v mužstvách Slovenskej Vsi a Spišskej Starej Vsi. Tí doniesli do mužstva hernú pohodu, čo sa odzrkadlilo aj v nasledujúcich súťažných ročníkoch.

Prvými hráčmi TJ Magura Reľov boli: Stanislav Galovič, Marián Štefaňák (od Koval'skego), Jozef Štefaňák (od Koval'skego), František Marhefka (od Hovcanky), Ján Marhefka (od Hofcanky), Ján Bieľak (z Kontu), Jozef Bieľak (z Kontu), Andrej Bieľak (od Studňe), Štefan Bieľak (od Studňe), Ján Marhefka (od Menarky), Ondrej Bizub (od Kovoľa), Jozef Bizub (od Kovoľa), Ján Penxa (od Kušmieřicka), Jozef Penxa (od Kušmieřicka), František Penxa (od Kušmieřicka), Jozef Marhefka (od Al'bina), Miroslav Marhefka (od Gibľanky).

Neskôr boli členmi futbalového oddielu TJ Magura Reľov títo hráči: Milan Soska, Ján Kovalčík, Marián Marhefka, František Depta, Ján Mašlonka (od Brijocka), František Mašlonka (od Brijocka), František Dudžák, Stanislav Dudžák, Stanislav Marhefka (od Gibľanky), Ján Štefaňák (od Duduški), Ján Štefaňák (od Konca), Jozef Brežina, Ján Pencák, Ondrej Kolodzej (dlhoročný predseda TJ), Ondrej Penxa (od Kušmieřicka), František Bieľak (z Kontu), Jozef Bieľak (z Kontu), Stanislav Mirga a Gustáv Mirga.

Reľovské futbalové dresy v minulosti i dnes obliekajú aj hráči z okolitých obcí, v ktorých sa futbal súťažne v tom čase nehral. Tu by sme chceli spomenúť nasledovné mená: Ondrej Gurecka, Štefan Bolcár, Pavol Bolcár a Jozef Bolcár zo Zálesia, Ján Krempaský, Štefan Čekovský a Jaroslav Michna zo Spišských Hanušoviec, Jána Kozub a Juraj Krempaský zo Spišskej Starej Vsi, Ondrej Pisarčík, Vladimír Budzák a Dušan Budzák z Jezerska. Aj v súčasnosti dopĺňajú mužstvo Reľova

hráči z okolitých obcí, ako aj potomkovia našich rodákov, žijúcich so svojimi rodinami v Kežmarku či Poprade.

Najväčší úspech v regionálnej súťaži okresných majstrovstiev futbalisti Reľova dosiahli v súťažnom ročníku 1995 – 1996, keď vyhrali IV.C skupinu a na dosah bol postup do vyššej súťaže. To sa však nestalo, lebo podtatranský futbalový zväz v Poprade vykonal reorganizáciu súťaží a Reľov tak ostal zase v tej najnižšej – momentálne v III.B skupine regionálnej súťaži. Sezónu 1996 – 1997 Reľovčania začali zase veľmi dobre a po jej skončení obsadili 2. miesto za Tatranskou Lomnicou, čo mal znova znamenať postup do vyššej súťaže. Podtatranský futbalový zväz však opäť urobil z vlastných stanov zdrap papiera, lebo z III.B skupiny postúpila len Tatranská Lomnica a z III.A skupiny postúpili tri mužstvá. Podivuhodné praktiky postupu či zostupu v regionálnych súťažiach pokračovali až do zmeny výkonného výboru a pracovných komisií organizátorov okresných futbalových súťaží.

O spomínané veľmi dobré umiestnenia sa pričínili: Jozef Zajonc, Ján Pencák, František Depta, Andrej Kolodzej, Ľubomír Zajonc, Ondrej Pisarčík, Jozef Brežina, František Dudžák, Jozef Bielačák, Vladimír Budzák, Dušan Budzák, Milan Soska, Ondrej Penxa, Ondrej Pompa, Stanislav Mirga, Gustav Mirga, Stanislav Marhefka. Vedúcim mužstva bol František Dudžák a kapitánom Ondrej Kolodzej. Najlepším strelcom v histórii futbalu v Reľove je Milan Soska, ktorý v súťažnom ročníku 1993 – 1994 v zápase s mužstvom Slovan Červený Kláštor strelil 7 gólov pri víťazstve Reľova 9:2 a mužstvu Tatran Spišské Hanušovce 6 gólov pri víťazstve Reľova 9:0. Rekordérom v počte strelených gólov v jednej sezóne je Tomáš Veselovský z Matiašoviec, ktorý v sezóne 1995 – 1996 strelil 42 z 85 celkovo strelených gólov mužstvom Reľova.

Výsledky TJ Magura Reľov boli v rôznych sezónach rôzne – raz sa situovali na popredných priečkach – ako sme to mali možnosť vidieť vyššie – inokedy v prostriedku a ešte inokedy v dolných častiach tabuľky. Pre informáciu možno uviesť, že vo futbalovej sezóne 1999 – 2000 obsadili konečné 6. miesto v konkurencii nasledovných tímov: Lendak, Podhorany, Výborná, Osturňa, Ihľany, Červený Kláštor, Bušovce, Matiašovce. Nie veľmi úspešná bola futbalová sezóna na prelome tisícročí – 2000 – 2001. Futbalisti TJ Magura Reľov v nej obsadili posledné, deviate miesto v konkurencii družstiev: Podhorany, Bušovce, Výborná, Ihľany, Spišské Hanušovce, Červený Kláštor, Tatranská Kotlina a Matiašovce. V súťažnom ročníku 2007 – 2008 sa reľovský futbalový oddiel priebežne udržiava na 5. mieste v celkovom počte ôsmich družstiev. Najlepšími strelcami sú: Ján Lopata, Marián Štefaňák a Lukáš Marhefka. Nakoniec možno dodať, že súčasným predsedom TJ Magura Reľov je

Štefan Marhefka (od Gibľanky), ktorý je súčasne aj trénerom a vedúcim mužstva.

Okrem súťaže mužov vo futbalových majstrovstvách okresu sa viac alebo menej pravidelne organizovali a organizujú aj rôzne futbalové turnaje. Futbalisti z Reľova sa zúčastňovali a zúčastňujú týchto turnajov na športovej pôde iných miest a obcí (predovšetkým na tradičnom minifutbalovom turnaji v Spišskej Starej Vsi), ale rovnako ich organizovali a organizujú aj sami. Minifutbalový turnaj v Spišskej Starej Vsi sa zvykol hrať na hokejové bránky. Z viacerých účastí futbalistov z Reľova na tomto tradičnom turnaji bola najvydarenejšia roku 1982, keď reľovskí futbalisti vybojovali konečné 2. miesto. Vo finále podľahli mužstvu zo Spišskej Starej Vsi, posilnenému o hráčov Kežmarku či Popradu. Dnes sa tento turnaj hrá na hádzanárske brány.

Na okraj možno spomenúť aj to, že futbalisti Reľova mali v minulosti družbu s obcou Nededza v Žilinskom kraji, ktorú sprostredkoval Štefan Marhefka (od Val'ka), ktorý sa tam oženil a zostal tam aj bývať so svojou rodinou. Na jeho podnet sa reľovskí futbalisti zúčastnili turnajov v obciach: Nededza – roku 1982, Belá pri Žiline – roku 1984 a Lisica – roku 1986. Na záver venujme niekoľko slov „domácim futbalovým aktivitám“. Medzi nimi si najväčšiu popularitu získali tzv. turnaj generácií a minifutbalový turnaj. Pri ich usporiadaní stáli predovšetkým František Marhefka, František Dudžák, Miroslav Marhefka a ďalší.

Turnaj generácií, ktorý postupom času akosi stratil na sile i popularite, predstavoval akýsi športový sviatok v obci. Jeho organizácia nebola pravidelná, skôr to bolo postavené na dobrovoľnosti a jednotlivé turnaje sa odohrali po rôznych prestávkach. Zúčastňovali sa ho spravidla štyri vekové kategórie mužov: do 25 rokov, od 25 do 30 rokov, od 30 do 35 rokov a nad 35 rokov. Z príležitosti turnaja generácií sa zišli mnohí tunajší rodáci, ktorí sa medzičasom odsťahovali do iných kútov sveta. Okrem športového vyžitia tu bola príležitosť aj pre vzájomné stretnutia, spomienky a rozhovory. Turnaj generácií spravidla sprevádzal výborný kotlíkový guláš, občerstvenie a večerná veselica v kultúrnom dome.

Minifutbalový turnaj sa stal populárnym tak medzi mladšou, ako aj staršou generáciou, ktorá pre svoj vek celkom logicky uprednostňovala menšie vzdialenosti od jednej futbalovej bránky ku druhej. Ktokoľvek sa doň mohol prihlásiť a zahrať si. Jednotlivé skupiny, ktoré si samé zvolili svoj názov, spravidla počítali 5 hráčov. Taktiež tento turnaj privolával – a dúfajme, že aj v budúcnosti bude privolávať – reľovských a hágovských rodákov do svojho domova. Taktiež bol sprevádzaný pikantným

kotlíkovým gulášom, možnosťou občerstvenia, ako aj večernou ľudovou zábavou v miestnom kultúrnom dome.⁸

Stolný tenis: Začiatky stolného tenisu v Zamagurí siahajú do roku 1950. V nasledujúcom roku vznikol stolnotenisový oddiel v Spišskej Starej Vsi a ešte v tom istom roku sa uskutočnili aj prvé okresné majstrovstvá. Stolný tenis zapustil v Zamagurí hlboké korene aj vďaka Strednej všeobecno-vzdelávacej škole a neskoršiemu Gymnáziu v Spišskej Starej Vsi. Významným centrom tohto športu sa stali aj obce Matiašovce a Reľov. Stolnotenisový oddiel bol druhým najstarším športovým družstvom v Reľove (po volejbale). Tak ako futbal naplňal voľný čas mládeže v lete, stolný tenis ho naplňal počas dlhých zimných večerov. Nevyhnutným predpokladom boli pingpongové stoly, o ktoré sa postaralo MNV v Reľove. Spolu boli zakúpené tri stoly, čo bolo výborným predpokladom na úspešný rozvoj opisovaného športu.

Druhým najstarším oddielom TJ Magura Reľov bol stolnotenisový oddiel, ktorý začal hrať súťažne od športovej sezóny 1972 – 1973. Dejiskom domácich stolnotenisových stretnutí bola sála miestneho kultúrneho domu. Od spomínaného roku začal najväčší rozmach tohto športu v našej obci a čoraz viac naberal na popularite. Nenáročný na športovú výstroj a prístupný všetkým vekovým kategóriám, ponúkol športové vyžitie širokej verejnosti. Dnes snád' ani niet takého občana, ktorý si aspoň ráz neudrel do celuloidovej loptičky. Už od spomínaného roku družstvo stolnotenisového oddielu z Reľova začalo svoje pôsobenie v najnižšej okresnej súťaži v zložení: Dušan Budzák a Ján Budzák z Jezerska, Štefan Marhefka (od Gyblanky) a Štefan Mašlonka (od Brijočka). O rok neskôr k nim pribudli: Andrej Bielač (od Studňe), Milan Soska z Červeného Kláštora a Miroslav Gibel' zo Spišskej Starej Vsi.

V súťažnom ročníku 1973 – 1974 táto partia športovcov hrala o postup do vyššej súťaže, ale z dôsledku veľkých vzdialeností medzi jednotlivými súpermi vo vyššej súťaži, ako aj finančnej náročnosti, prepustili postup družstvu zo Spišského Bystrého. Aj nasledujúca sezóna bola veľmi vydarená, preto domáce zápasy mali obrovskú popularitu vo forme divákmi zaplnenej sály. Korektné povzbudzovanie a ohlušujúci potlesk, to bola odmena hráčom za výborné výkony.

Neskôr túto súťaž hrali mnohí mládenci Reľova a Hágov. Spomenieme aspoň tých, ktorí hrali najčastejšie a dosiahli pekné športové výsledky: Štefan Bielač (od Studňe), Miroslav Marhefka (od Gyblanky), Jaroslav Marhefka (od Gyblanky), Stanislav Marhefka (od Gyblanky), Milan Soska, Miroslav Soska, Daniel Depta, Ján Kovalčík (od Mikolajky), Peter Marhefka (od Bace), Ondrej Krempaský, František

Dudžák, Daniel Štefaňák, Ondrej Dudžák (od Janka), Ján Bizub a František Bizub.

Najvýraznejšou postavou stolného tenisu v Reľove je Marián Marhefka (od Vaľka), ktorý bol dlhoročným trénerom, funkcionárom ale i hráčom. Pre veľký záujem nežnejšej časti populácie o tento šport, Marián Marhefka vytvoril v roku 1980 aj ženské stolnotenisové družstvo v zložení: Anna Úrodová z Lysej nad Dunajcom, Anna Kovalčíková (od Mikolajky), Anna Penxová (od Kušmieřicka), Agnesa Marhefková (od Žandara), ktoré účinkovalo v najnižšej okresnej súťaži ženských družstiev, hranej turnajovým spôsobom. Svoje účinkovanie tento oddiel ukončil roku 1985.

Posledným súťažným ročníkom mužov v stolnom tenise bol rok 1986. Neskôr sa stolnotenisoví aktivisti upriamili skôr na rekreačný tréning a organizovanie turnajov rôzneho druhu a kategórií. O ich existenciu sa zaslúžili predovšetkým Marián Marhefka a neskôr František Bizub, ktorý dodnes organizuje tradičný výročný stolnotenisový turnaj na sviatok Zjavenia Pána – tzv. Trojkráľový stolnotenisový turnaj. Svoju históriu začal písať prvým ročníkom roku 1999. Odvtedy je pravidelnou súčasťou záveru vianočného obdobia, ktorej predchádza dlhší čas tréningov v miestnom kultúrnom dome. Opisovaný stolnotenisový turnaj si v ostatnom čase získava čoraz väčšiu popularitu. Hlásia sa doň nielen obyvatelia Reľova, ale aj iných zamagurských obcí a miest. Spravidla sa realizuje v dvoch vekových kategóriách (dospelí a deti do 15 rokov), a zároveň v dvoch spôsoboch hry (dvojhra a štvorhra).

Do 1. ročníka predstavovaného stolnotenisového turnaja – roku 1999 – sa prihlásilo 19 hráčov. Dvojhru mužov zvíťazil organizátor turnaja František Bizub (2. miesto – Marián Marhefka, 3. miesto – Milan Soska). Víťazstvo vo štvorhre mužov si odniesli Milan Soska a Marián Marhefka (2. miesto – Ondrej Bizub a Miroslav Bolcár, 3. miesto – Ján Bizub a Jozef Bizub). V jubilejnom roku 2000 sa turnaja zúčastnilo 20 hráčov. Víťazstvo v dvojhre si odniesol Marián Marhefka (2. miesto – František Bizub, 3. miesto – Gustáv Mirga). Štvorhru zvíťazili Milan Soska a Miroslav Soska (2. miesto – Ján Bizub a Marián Marhefka, 3. miesto – František Bizub a Jozef Bizub).

Prvý rok nového tisícročia zaznamenal 18 hráčov z radov dospelých a 5 detí. Dvojhru mužov zvíťazil Pavol Majlender (2. miesto – Marián Marhefka, 3. miesto – František Bizub). Víťazstvo vo štvorhre mužov si odniesli Ján Bizub a Marián Marhefka (2. miesto – Ondrej Bizub a Miroslav Bolcár, 3. miesto – Jozef Bizub a František Bizub). Turnaj detí vyhral Michal Pisarčík. Do 4. ročníka turnaja sa prihlásilo takisto 18 dospelých a 5 detí. Víťazstvo v dvojhre mužov si odniesol Július

Nevid'anský (2. miesto – Marián Marhefka, 3. miesto – František Bizub). Štvorhru mužov zvíťazili Milan Soska a Július Nevid'anský (2. miesto – František Bizub a Ondrej Bizub, 3. miesto – Gustáv Mirga a Daniel Štefaňák). Turnaj detí zvíťazil Lukáš Marhefka.

V poradí 5. ročník opisovaného stolnotenisového turnaja počítal 22 mužov a 16 detí. Dvojhru mužov zvíťazil Július Nevid'anský (2. miesto – Marián Marhefka, 3. miesto – František Bizub). Víťazstvo vo štvorhre mužov si odniesli Július Nevid'anský a Milan Soska (2. miesto – Marián Marhefka a Lukáš Marhefka, 3. miesto – Ondrej Bizub a František Bizub). Turnaj detí vyhral Ľuboslav Pisarčík. Do 6. ročníka turnaja sa prihlásilo 21 dospelých a 16 detí. Víťazstvo v dvojhre mužov si odniesol Marián Marhefka (2. miesto – František Bizub, 3. miesto – Gustáv Mirga). Štvorhru mužov zvíťazili Milan Soska a Gustáv Mirga (2. miesto – František Bizub a Ondrej Bizub, 3. miesto – Marián Marhefka a Lukáš Marhefka). Turnaj detí zvíťazil Maroš Bolcár.

Ďalší ročník turnaja (7.) zaznamenal účasť 19 dospelých hráčov a 16 detí. Dvojhru mužov zvíťazil Marián Marhefka (2. miesto – Gustáv Mirga, 3. miesto – Matúš Tisoň). Víťazstvo vo štvorhre mužov si odniesli Gustáv Mirga a Daniel Štefaňák (2. miesto – Ondrej Biľák a Maroš Bolcár, 3. miesto – Ján Kurňava a Martin Tatkovský). Turnaj detí zvíťazila Andrea Bogačiková. V nasledujúcom roku (2006) sa turnaja zúčastnilo 20 mužov a 9 detí. Víťazstvo v dvojhre mužov si odniesol František Bizub (2. miesto – Gustáv Mirga, 3. miesto – Stanislav Mirga). Štvorhru zvíťazili František Bizub a Ondrej Bizub (2. miesto – Gustáv Mirga a Maroš Bolcár, 3. miesto – Ján Bizub ml. a František Marhefka). Súťaž detí vyhral Filip Knapík.

Rok 2007 zaznamenal 17 hráčov z radov dospelých a 15 detí. Dvojhru mužov zvíťazil František Bizub (2. miesto – Ľuboslav Pisarčík, 3. miesto – Gustáv Mirga). Víťazstvo vo štvorhre mužov si odniesli František Bizub a Ondrej Bizub (2. miesto – Ľuboslav Pisarčík a Maroš Bolcár, 3. miesto – Gustáv Mirga a Miroslav Bolcár). Turnaj detí vyhral Roman Dudžák. Do Jubilejného 10. ročníka turnaja sa prihlásilo 16 dospelých a 13 detí. Víťazstvo v dvojhre mužov si odniesol organizátor súťaže František Bizub (2. miesto – Filip Knapík, 3. miesto – Milan Soska). Štvorhru mužov zvíťazili Marián Marhefka a Lukáš Marhefka (2. miesto – František Bizub a Ján Bizub, 3. miesto – Gustáv Mirga a Milan Soska). Turnaj detí zvíťazil Filip Knapík.⁹ Treba vyjadriť nádej, že zabehnutý výročný turnaj bude písať ešte dlhú históriu.

Iné športy (volejbal, hokej, lyžovanie...): Okrem dvoch najviac populárnych športov v súčasnej obci Reľov – futbal a stolný tenis – sa

tunajší obyvatelia venovali a venujú aj iným druhom športovej činnosti – tak individuálnej ako aj skupinovej. Spomedzi nich chceme krátko povedať o volejbale, hokeji a lyžovaní. Zaiste by sa dalo hovoriť aj o ďalších športoch (napr. o korčuľovaní, cyklistike, plávaní atď.), avšak nakoľko nedosiahli v našej obci úroveň organizovanej a riadenej športovej aktivity, nebudeme sa nimi hlbšie zaoberať. Pestovali a pestujú ich predovšetkým niektorí jednotlivci, ktorí si týmto spôsobom udržiavajú zdravé telo, fyzickú kondíciu i športovú líniu. K športovým organizáciám v istom slova zmysle (vzhľadom na organizovanie pretekov a súťaží) patria aj požiarnici, poľovníci a rybári. Im sme však radšej venovali priestor vo štvrtej kapitole, ktorá pojednávala o životných podmienkach, spôsobe života a rôznym obmenám práce „pod Spišskou Magurou“.

Začiatky volejbalu v Zamagurí siahajú až do 30. rokov minulého storočia. Hrávalo sa najmä rekreačne, neskôr aj súťažne. Prvý majstrovský volejbalový zápas v Spišskej Starej Vsi sa odohral 6. júna 1933. O ďalší rozvoj tohto športu sa neskôr zaslúžilo najmä spišskostaroveské Gymnázium. V rámci rastúcej popularity volejbalu bolo na voľnom priestranstve za kultúrnym domom v Reľove zriadené provizórne volejbalové ihrisko, ktoré mládež veľmi ochotne využívala. V jarných a letných mesiacoch, predovšetkým v nedeľné odpolednia, sa tu stretávala a rekreačne hrávala tento šport. Tu treba povedať, že najstarším športovým oddielom TJ Magura Reľov, ktorý účinkoval na úrovni registrovaných súťaží, bol práve volejbalový oddiel.

Od roku 1965 viedol tento športový oddiel Michal Dudžák (spod Koščola), ktorý bol počas výkonu základnej vojenskej služby hráčom volejbalového oddielu Červenej hviezdy Bratislava. To ho podnietilo, aby so svojimi rovesníkmi hrali tento šport aj v našej obci. Pred prihlásením do súťaže roku 1965 si mladí aktivisti volejbalu vybudovali nové volejbalové ihrisko na pozemku pod domom „od Koľoľa“. Svojpomocne zbierali škvaru zo Spišskej Magury, ktorú z krajníc okolo štátnej cesty zväžali na povrch ihriska.

Členmi súťažného volejbalového družstva TJ Magura Reľov v tom čase boli: Michal Dudžák (spod Koščola), Jozef Bielač (od Blaska), František Bielač (z Kontu), Ján Bielač (od Stefana), Štefan Mašlonka (od Brijočka), Cyril Dudžák (od Gřegoľa) a Andrej Dudžák (z Pravice). Súpermi reľovského volejbalového družstva v súťažnej sezóne 1965 – 1966 v najnižšej súťaži okresu Poprad boli: Tatran Spišské Hanušovce, Dukla Kežmarok, Dukla Poprad a Tatranská Javorina.

V krátkosti možno spomenúť aj ťažkosti s prepravou. Na ihriská súperov reľovskí volejbalisti cestovali spravidla motocyklami. Systémom bol nasledovný: raz previezli niekoľko kilometrov jedných – ostatní zatiaľ

išli pešo, potom sa vrátili po ďalších, a tak sa striedali až do tej ktorej dediny či mesta. Podobný spôsob prepravy bol aj na spiatočnej ceste. Počiatkový entuziazmus vydržal tejto partii mládencov len niekoľko rokov, lebo postupne sa poženili a každý sa pobral so svojimi rodinami za prácou niekde inde, kde sa napokon aj usadili a bývajú dodnes. Veľkou škodou je, že táto partia už nenašla svojich nasledovateľov, a tak už od roku 1970 volejbalový oddiel TJ Magura Reľov skončil svoje účinkovanie v registrovanej súťaži. Dnes sa volejbal hrá už len v rekreačnej forme.

Hokej sa v Zamagurí začal organizovať v 50. rokoch minulého storočia, keď bolo za starým kultúrnym domom v Spišskej Starej Vsi zriadené prvé ľadové ihrisko. V decembri 1953 tam vznikol hokejový oddiel, ktorý sa neskôr pravidelne zúčastňoval okresných majstrovstiev. Do spomínaného hokejového družstva patrili aj niektorí obyvatelia súčasnej obce Reľov. Mnohí chlapci i mládenci si veľmi rýchlo osvojili tento lákavý a dynamický šport, začali budovať provizórne ľadové ihriská (napr. na lúke pod domom „od Koľoľa“, „na Hmielňiku“, na rozľahlom priestranstve za záhradami na „Predžosáckom zárubku“ v miestnej časti Hágy a na iných vhodných miestach).

V minulosti hlavným protagonistom tohto športu bol vynikajúci športovec našej obce – Stanislav Galovič, ktorý v tom čase bol tajomníkom MNV v Reľove. Na jeho podnet sa v zimnom období vždy pripravilo hokejové ihrisko najprv pod „od Koľoľa“, neskôr na tréningovom ihrisku „na Hmielňiku“. Vytvorená partia mládencov najčastejšie hrala priateľské zápasy proti hokejistom zo Slovenskej Vsi. Dnes mládež už klasický hokej nehrá, nahradil ho hokejbal, ktorý sa pravidelne hrával i hráva v miestnej časti Reľov, v ulici idúcej okolo potoka „Ščerbová“. Niektorí chlapci si vytvorili aj vlastný hokejbalový tím, ktorý sa zúčastnil na niekoľkých turnajoch na pôde iných obcí a miest.

V ostatných rokoch sa lyžovanie v zamagurských podmienkach stalo masovým športom a vyhľadávanou formou zimnej rekreácie. S tým súvisí aj výstavba lyžiarskych vlekov, horských dopravných, ubytovacích a stravovacích zariadení. Zamagurie ako celok sa tak stalo pre milovníkov lyžovania vyhľadávaným lyžiarskym strediskom. Vzťahuje sa to predovšetkým na susednú obec Jezersko, ale aj na Spišské Hanušovce, Spišskú Starú Ves a Červený Kláštor. V opisovanom športe robí obci Reľov najlepšie meno Zuzka Čarnogurská, žiačka 6. ročníka Základnej školy v Spišských Hanušovciach. V poľskom zimnom stredisku „Poľana – Sosny“ sa na medzinárodných majstrovstvách Pienin v alpskom lyžovaní, v kategórii žiakov základných škôl a gymnázií, v sezóne 2007 – 2008 stala vicemajsterkou Pienin, keď skončila na druhom mieste.¹⁰

Hoci v súčasnej obci Reľov doteraz nebol vybudovaný lyžiarsky vlek, mnoho obyvateľov našlo záľubu v tomto populárnom zimnom športe. Využívajú k tomu lyžiarske vleky v okolitých obciach, ale aj vlastné chotárne kopce, ktoré vďaka neprítomnosti lyžiarskeho vleku ponúkajú viac námahy, no vďaka tomu sľubujú aj lepšiu fyzickú kondíciu. Okrem lyžovania sa predovšetkým deti venujú aj sánkovaniu, resp. kĺzaniu na vreciach, klzákoch a iných podivuhodných predmetoch. ☺

* * * * *

V závere tejto najkratšej kapitoly knihy možno povedať, že jej dĺžka odráža dôležitosť, akú naši predkovia dávali vzdelávaniu a športu v porovnaní s inými rozmermi ich života. Počas stáročí žili ľudia pod Spišskou Magurou predovšetkým pre každodennú skyvu chleba a v krátkych chvíľach voľného času pre piesne, povesti a ľudové zvyky, ktoré nachádzali svoje neodmysliteľné miesto v kolobehu roka. Nebolo času na školu a organizovaný šport. Z druhej strany je taktiež pravdou, že telesné cvičenia mali každý deň a aj učiť sa museli – najmä ťažkej roľníckej robote, alebo nejakému remeslu, ktoré sa spravidla tradovalo z otcov na synov.

Veľky prešli a tvárnosť života v podpazuší Spišskej Magury sa výrazne zmenila. S postupujúcou modernizáciou práce sa začal predlžovať voľný čas, ktorý ľudia čím ďalej tým viac využívali na vzdelávanie a športové aktivity. Vzdelávanie v dnešných časoch dosahuje svoj vrchol – mnohí chlapci a dievčatá končia nielen stredné školy, ale aj univerzity, ktoré sú predpokladom pre získanie užitočnej, zaujímavej a fyzicky menej náročnej práce. Inakšie je tomu na poli športu – s príchodom výdobytkov modernej doby u mnohých klesá záujem o športové aktivity. Výrečným znakom vysloveného tvrdenia je rozpad, resp. živorenie športových oddielov v súčasnej obci Reľov. Chceme vyjadriť nádej, že aj táto vec bude v budúcnosti smerovať k lepšiemu – k pestovaniu rekreačných i profesionálnych športov, ktoré napomáhajú telesnému zdraviu, zlepšujú fyzickú kondíciu, ale taktiež napomáhajú priateľstvu a zdravému sebedovetomiu.

Použité pramene:

- ¹ E. Pavlík, *Rozvoj základného školstva a kultúry*, in: *Spišská Stará Ves a Zamagurie*, red. M. Griger, Košice 1988, s. 121-125; E. Pavlík, *Pol'ské vplyvy a Spišská Magura*, in: *Spiš, vlastivedný zborník 2*, red. K. Král, Spišská Nová Ves 1968, s. 118-120; E. Pavlík, *Zamagurské školstvo a najstarší učitelia*, rukopis, Privátny Archív Eduarda Pavlíka ml.
- ² *Kronika obce Reľov*, Archív Obecného úradu v Reľove; *Kanonická vizitácia z 18. júla 1801*, Archív Rímskokatolíckeho Farského úradu v Reľove; *Kanonická vizitácia z 25. júna 1832*, Archív Rímskokatolíckeho Farského úradu v Reľove; E. Pavlík, *Rozvoj základného školstva...*, op. cit., s. 121-125.
- ³ *Kronika obce Reľov*, op. cit.; *Kanonická vizitácia z 18. júla 1801*, op. cit.; *Kanonická vizitácia z 25. júna 1832*, op. cit.; E. Pavlík, *Zamagurské školstvo...*, op. cit.; *Reľovský spravodaj*, roč. I., Reľov 2008; V. Wágner, zápisky na farské oznamy z 10. júna 1900, Archív Rímskokatolíckeho Farského úradu v Reľove.
- ⁴ *Kronika obce Reľov*, op. cit.; J. Marhefka, *Dejiny obce a farnosti Reľov*, magisterská práca, Spišská Kapitula 1995, s. 23-24.
- ⁵ *Kronika obce Reľov*, op. cit.; *Kronika obce Hágy*, op. cit.
- ⁶ L. Eliaš, *Telovýchova a šport v Zamagurí*, in: *Spišská Stará Ves a Zamagurie*, red. M. Griger, Košice 1988, s. 179;
- ⁷ A. Pempčák, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; *Kronika obce Reľov*, op. cit.
- ⁸ *Kronika obce Reľov*, op. cit.; L. Eliaš, *Telovýchova a šport...*, op. cit.; s. 180; *Reľovský spravodaj*, op. cit.; F. Marhefka, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; M. Marhefka, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; J. Dudžák, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; F. Dudžák, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka;
- ⁹ *Kronika obce Reľov*, op. cit.; L. Eliaš, *Telovýchova a šport...*, op. cit., s. 180; Š. Marhefka, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; M. Marhefka, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; F. Bizub, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka.
- ¹⁰ *Kronika obce Reľov*, op. cit.; L. Eliaš, *Telovýchova a šport...*, op. cit., s. 180-181; F. Biel'ak, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka; F. Dudžák, svedectvo vo forme rukopisu, Privátny Archív Ondreja Štefaňaka.